

Рецензия

от проф. д-р Александър Томов на докторска дисертация на
Веселена Емилова Делийска

(зачислена със Заповед № РД 20-51 от 5.01.2017г., направление 3.3
Политически науки, 5.11.02) на тема: „Интеграция на
скандинавските страни в Европейския съюз (1972-2016г.).
Евроскептицизмът и влиянието върху политическите системи.“)

Дисертационният труд на В. Делийска е от 240 страници,
библиография и използвана литература (133 заглавия), както и
добре подбран статистически и социологически материал.

Дисертацията се състои от три глави, представляващи, както
следва:

1. Дебатите в теорията за европейската интеграция.
Неофункционализмът и междуправителственият подход към
интеграция в Европейския съюз.
2. Промените в отношението на скандинавските общества към
европейската интеграция през последните 45 години.
3. Влиянието на евроскептицизма върху партийните системи и
отражението му в политическите решения.

Актуалността на темата, която е избрала докторант Веселена
Делийска е свързана със засилване на позициите на
евроскептичните и популистки партии в Европа. Още повече, когато
става дума за скандинавските страни, този въпрос става по-
интересен и същевременно сложен и противоречив. Макар че
авторът „затваря“ изследването в рамката изключително на
Швеция, Норвегия, Дания и Финландия, много от изводите засягат

аналогични проблеми в много други европейски страни, като в частност и в България.

Не мисля за необходимо да се спирам на написаното в първата глава, защото то представлява преглед на основните теоритични концепции за европейската интеграция и в частност за теорията на неофункционализма, т.нар. „междуправителствен подход към интеграцията в ЕС“. Вярно е представена *квивидж* теорията на С. Рокан и М. Липсет. Направен е опит оригинално да се разгледа понятието „евроскептицизъм“, което В. Делийска свързва с понятието „европрагматизъм“. Като основание за това, авторът привежда няколко аргумента: а) държавата на благоденствието в скандинавските страни като политическа форма на управление; б) скандинавската идентичност, а също така евроскептицизмът на някои други страни като Великобритания, например.

Въпреки че се съгласява с това, че различните скандинавски страни имат своя специфика, В. Делийска следва в почти целия си труд тезата, че скандинавските страни имат обща политическа природа, общо или много близко отношение към ЕС и общо изходно отношение към евроинтеграцията като процес. Макар че няма да използвам това различие за оспорване на труда на автора, ще кажа, че според мен **скандинавските страни загубиха облика си на единна политическа и икономическа общност**, именно в контекста на европейската интеграция. Финландия е последователен и в много отношения лидиращ член на еврозоната. Швеция отказва да влезе в еврозоната и държи на своята валута, Норвегия категорично отказва да влезе в ЕС, а Дания държи на поредица от изключения, които я правят „особен“ член на ЕС.

Според мен, тук въпросът не е толкова свързан с историята и културно-историческите сходства на скандинавските страни, колкото с различни геополитически влияния на глобалните сили и с последици от тях.

Мисля, че трябва да се отдаде дължимото на В. Делийска за изследването на социологическите аспекти на скандинавските общества. Използвани са важни източници и са приведени интересни сравнителни анализи за реакциите на съответните общества при гласуванията за присъединяване към ЕС, към неговите институции, към Маастрихтския договор и т.н. И тук обаче се проявяват много съществени различия между Дания и Финландия, между Финландия и Швеция, както и между Норвегия и всички останали. Така или иначе, тази втора глава на дисертацията представлява несъмнен научен интерес и служи като основа, за да се направят най-важните изводи за подема и развитието на евроскептичните партии.

Основната политическа връзка на дисертационния труд е връзката между социологическите промени в скандинавските страни и влиянието на тези промени върху възникването на евроскептични и популистки партии в Дания, Норвегия, Швеция и Финландия. Във всички случаи тази логическа връзка е научно обоснована и има своето място. Въпреки че според мен тя не е решаваща мога да приема, че тук има елементи на научен принос и това е един от съществените елементи на самата дисертация. От тук и най-важното заключение на автора за природата и причините за възникване на евроскептични партии в четирите скандинавски страни. Авторът трябва да бъде поздравен за това, че разглежда природата на този процес именно в скандинавските страни, които

винаги са се отличавали със силна социалдемокрация и ярка социална политика.

Представените приноси на дисертацията могат да бъдат приети с известни условности, като в това отношение бих поставил акцента върху три момента:

- Веселена Делийска показва защо скандинавските страни са територия на европрагматизъм, което наистина може да се приеме като обща черта на голяма част от политическите решения във всички четири страни;
- Може също така да се приемат изводите на автора, че евроскептицизмът е „безотносителен“ към координатата „ляво-дясно“, което обаче е свързано с общо намаляване на влиянието на традиционните „леви“ и „десни“ идеологии;
- Специален интерес предизвиква заключението на автора, че социалдемократическите партии в скандинавските страни, стават крайно евроскептични и започват да защитават националистически идеи; това заключение на Веселена Делийска не се приема от повечето лидери на социалдемократически партии (Швеция и Дания), но въпреки това аз приемам тезата, доколкото тя засяга все повече редови членове на тези партии.

Бих си позволил да отправя няколко принципни критики и препоръки към иначе интересния труд на Веселена Делийска.

Първо, струва ми се, че подемот на евроскептичните и популистки партии в Европа има обща природа, която се дължи на няколко фактора:

- Това е общото неприемане на т.нар. „либерална концепция за глобализацията“, благодарение, на която миграцията в Европа стана безконтролна и засегна основни социални системи на скандинавските държави. Не виждам съществена разлика между антимигрантските настроения в Германия и Швеция, например, или дори Австрия и Дания;

Второ, причина е провалът на социалдемократическите партии да обяснят и предложат социална алтернатива на глобалната финансова криза от 2008-2012г. Вместо да намерят отговор на проваления „десен либерализъм“, „левите“ партии, включително в скандинавските страни, загубиха влияние и отвориха голям политически вакуум за националистически и популистки движения.

Трето, мисля, че Веселена Делийска е подценила съществено геополитическото влияние при вземането на решения на изследваните четири страни, по повод на интеграцията в ЕС и в частност в НАТО. Влиянието на САЩ и Великобритания върху Норвегия и Швеция, както и в по-малка степен върху Дания, може да се проследи в трите времеви периода, които е изследвала Веселена Делийска. Влиянието на Русия върху Финландия, очевидно, съдържа финландските партии от тясна интеграция в системите за сигурност.

Бих препоръчал в бъдещите си изследвания авторът да обърне по-голямо внимание на този въпрос, включително, когато става дума за такива важни решения като Маастрихтските съглашения или влизането в еврозоната. Ако Веселена Делийска беше обърнала малко повече внимание на геополитическите влияния върху четирите скандинавски страни, щеше да разкрие един много важен аспект на американската политика след идването на власт на президента Доналд Тръмп и особено след Брекзит. Това са опитите

на част от днешната американска администрация и на лидерите на Брекзит да приобщят поне две от скандинавските страни в един нов северен алианс, включващ Великобритания.

Въпреки тези критични бележки и препоръки смятам, че Веселена Делийска е разработила много актуален и практически значим дисертационен труд. Общо издържаната в научно отношение изследователска логика, сериозният емпиричен материал, както и умно използваната литературна и теоритична база, ми дават основание да предложа на почитаемото жури на Веселена Емилова Делийска да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ по научната специалност 05.11.02 „Политология“.

Дата: 01.10.2018 г.

Проф. д-р Александър Томов